

Om Mosekultur.

Af

Landinspektør T. Westermann.

Man behøver ikke at stifte noget meget indgaaende Bekjendtskab med Forholdene hos vore sydlige Naboer for at se, at den Energi og Dygtighed, som karakteriserer deres Militærvæsen, ogsaa har meddelt sig til flere af de civile Brancher, til Industri, Landbrug og ikke mindst til den Del af dette, som vi her ville dvæle ved. Tyskerne have ogsaa al Anledning til at beskæftige sig med denne Sag, da de besidde ca. 500 Kv.-Mile Mose, hvoraf endnu kun omtrent $\frac{1}{10}$ er i Kultur, men denne Kultur er paa de fleste Steder iværksat paa en Maade, som er vel skikket til at aabne Øjnene for den uhyre Forøgelse af den nationale Velstand, som herigjennem kan tilvejebringes; man seer f. Ex. paa Basis af de allerede gjorte Erfaringer den Beregning opstillet, at Tysklands Mosearealer, vel kultiverede, ville kunne føde ca. 10 Millioner Mennesker, et Tal, der dog synes bygget paa temmelig ideale Forudsætninger. Vi have i vort lille Land ikke saa store Tal at regne med; vore Mosers Areal angives kun til ca. 40 Kv.-Mile, hvoraf omtrent 5 Kv.-Mile paa Øerne; — dog maa bemærkes, at Arealerne paa Grund af den ofte meget spredte Beliggenhed ikke uden stort Besvær kunne opgives med nogenlunde Nøjagtighed. Mosestrækningerne udgjøre dog, som det sees, omtrent $\frac{1}{20}$ af hele Kongeriget, og da de i Sammenligning med vore øvrige udyrkede

Jorder i særlig Grad frembyde et Medium, hvis Beslaglæggelse for en ret intensiv Plantekultur kan blive meget rentabel og en mægtig Løftestang for det danske Agerbrug i sin Helhed, har det heller ikke manglet paa Anvisninger og Opraab i den Henseende, navnlig have Oberst Dalgas's og Inspektør Fejlbergs Arbejder tildraget sig fortjent Opmærksomhed; men da desuagtet store Arealer stadig ligge hen til ingen eller højst ringe Nytte, synes det ikke helt overflødigt at henlede Opmærksomheden paa, hvad der andet Steds gjøres for denne Sag.

Som nævnt, har der i de sidste Aar hersket stærkt Røre paa dette Omraade i Tyskland, et Røre, som bl. a. har givet sig Udslag i Dannelsen af »Verein zur Förderung der Moorcultur im deutschen Reiche«, der nu paa femte Aar udsender sine Hefter indeholdende fortræffelige instruktive Oplysninger af saavel praktisk som theoretisk Natur. Meddelelser om rent videnskabelige Undersøgelser paa dette Omraade tilflyde Foreningen som hele Landet overhovedet navnlig fra Forsøgsstationen i Bremen, hvis Leder, Professor Fleischer, allerede i de 10 Aar, Stationen har bestaaet, har erhvervet sig stort Krav paa sine Medborgeres Paaskjønnelse og Taknemlighed for de Resultater, hans Talent og Flid have fremkaldt.

Smukke praktiske Forbilleder for en lønnende Mosekultur, saaledes som den endnu med nogle Modifikationer maa anbefales, have jo allerede foreligget i mange Aar i de hollandske »Veencolonier« og i de rimpauske Kulturer, men de sidste have hverken i Tyskland eller andet Steds fundet stor Udbredelse før i den nyeste Tid, da Opmærksomheden og Interessen mere almindelig er vakt for Sagen ved Forsøgsstationens og Foreningens Virksomhed i Forbindelse med tvende Fremtoninger til økonomisk Lettelse af Tilkultivering og Driften af Mosejorden, nemlig Markjernbanerne og Thomasslakkerne. De transportable Markjernbaner ere, som bekjendt, langtfra nogen ny Opfindelse, men efterat i den nyere Tid Trangen til et

Transportmiddel, der baade kunde formindske Transportudgifterne paa længere Afstande, tilstede Benyttelse paa blød Bund, og overflødiggjøre et stort Trækdyrhold, særlig ad denne Vej er søgt tilfredsstillet, have de, ved de utallige Smaaforbedringer, som Erfaringen efterhaanden foreskriver, faaet en Udvikling, som i visse Tilfælde sparer mere end det Halve af den Udgift, som Transporten, udført ved almindelige Kjøretøjer, vilde medføre. Thomasslakkerne skyldte Navnet til Englænderen Gilchrist Thomas, efter hvis Anvisning de vindes i stor Mængde som Biprodukt af Raajernet ved den bekendte Bessemerproces, idet der til den flydende Masse tilsættes et Overskud af Kalk, som binder den deri indeholdte Fosforsyre, og sammen med denne, noget Jern, Kiselsyre og andre Urenheder danner Raamaterialet, hvoraf Gjødningsæmnet fremkommer ved Findeling og Sigtning. Thomasslakkerne indeholde 10—28 pCt. (alm. 16—18 pCt.) Fosforsyre, ca. 50 pCt. Kalk, samt en Del Jernforbindelser, og, skjøndt Patentet paa den nye Fremgangsmaade først udtoges 1879 i Tyskland, beregnes den allerede for dette Lands Vedkommende at kunne berige Landbruget med ca. 70 Millioner Pd. Fosforsyre aarlig, hvorfor Prisen ogsaa dér er meget billig, nemlig omtrent 7 Øre pr. Pd. Fosforsyre eller omtrent $\frac{1}{3}$ af, hvad man er vant til at betale¹⁾.

Opfordret af Tidsskriftets Redaktion til at sende en Meddelelse om mine Indtryk fra den iaar afholdte Mosebrugsudstilling i Berlin, har jeg anseet det for nyttigere i en sammentrængt, samlet Fremstilling af Mosekulturen at indskyde Omtalen af de Principer, man i Tyskland er kommen til, og som paa Udstillingen fandt deres Stadfæstelse, fremfor at trætte Læseren ved en vidtløftig Referering af spredte Detailler, hvoraf en stor Del kun have Lokalinteresse, og denne Form forekommer mig saa meget heldigere, som jeg derved faaer Lejlighed til, som

¹⁾ En klar Fremstilling af Thomasslakkerens Fabrikation m. m. ved Overlærer Tuxen findes i »Ugeskr. f. Ldm.« 1886, II. Bind.

Supplement at benytte nogle af de Erfaringer fra Sverig, som fremkom paa det dør i Sommer afholdte Møde. Jeg forbigaaer ogsaa her den mere industrielle Side af Udstillingen, saaledes Vandløftningsredskaber og Transportapparater, hvis Beskrivelse her vilde blive for vidtløftig, endvidere Tilberedning af Tørv til Desinfektion, Indpakning, Traad, Bandager, Nipssager etc. og vil kun om én Industriegren, Fabrikationen af Strømateriale, bemærke, at man vistnok hos os i Almindelighed, før man har seet dette, gjør sig et fejlagtigt Begreb derom og anseer det t. Ex. for ubrugeligt, hvor, som i Mejeribesætninger, Renlighed er en absolut Nødvendighed. Det klare, hvidgraa, uforraadnede Sphagnummos med sin af selve Plantens indre Bygning betingede, ualmindelige Evne til at opsuge og holde paa Fugtighed, synes ogsaa at tilfredsstille selv de strængeste Fordringer til Renlighed i samme Grad som Straaet, og fremfor dette udmærker det sig jo yderligere ved sin Evne til at optage Ammoniak, en Egenskab, hvis Omfang det dog vel var ønskeligt at faa nærmere fastslaaet ved Forsøg. Mærkeligt synes det, at den største Del af den i Tyskland producerede Tørvestrøelse trods de store Fragtudgifter gaaer til England og Amerika, og kun den mindre Del bruges i Landet selv, men desuagtet har Industrien dér taget et saadant Opsving, at Fabrikernes Antal fra 1880—83 voxede fra 1 til 68. Det er vistnok en temmelig almindelig Mening, at Økonomien med den flydende Gjødning er en af de svageste Sider i vort Landbrug, og naar vi af Prof. Heidens Undersøgelser se Ajlen beregnet til en aarlig Værdi af over 33 Kr. pr. 1000 Pd. levende Vægt af Kvægbesætningen, synes det nok værd at bringe et Offer for at holde saa meget som muligt derpaa. Den virkelig gode Tørvestrøelse frembyder uden Tvivl et baade bekvemt, billigt og godt Middel dertil, og det maa derfor ansees for at være af stor Vigtighed, at Opmærksomheden ret almindelig henledes derpaa, og at Landmændene faa Lejlighed til at stifte Bekjendtskab med Materialet ved, at der udstilles Prøver paa mange forskjel-

lige Steder og ledsaget af de fornødne Oplysninger. Ved Behandlingen af Raamaterialet fremkommer foruden Tørvestrøelsen omtrent $\frac{1}{5}$ som Støv, Tørvemel, der benyttes til Desinfektion, Closetapparater o. dsl., en Anvendelse, som det ogsaa var højst ønskeligt at faa indført hos os i større Omfang, da saavel hygiejniske som økonomiske Hensyn formentlig tilstrækkelig afgjørende tale for en Ændring af Renovationsvæsenet paa mange Steder her i Landet, og enten nu Tørvemelet praktisk kan benyttes som Grundlag for et egentlig Systemskifte i vore større Byer eller ej, saa kan det ialfald med Fordel anvendes saavel ved privat Initiativ som systematisk i mindre Byer, hvor de lokale Forhold passe derfor.

Hvor interessante og nyttige disse Ting end kunne være, knytter dog den største Interesse sig til Benyttelsen af Mosejorden som Agerjord og Eng, og der har vel næppe nogensinde været bedre Lejlighed til paa ét Sted at se denne interessante Jordarts Kultur og Dyrkning illustreret ved alle de Midler, der staa til Raadighed. Talrige Jordprofiler i Skabe eller Kasser med Glasdække tjente til at vise saavel Jordens naturlige Aflejring i flere Alens Dybde som Overfladens successive Omdannelse ved Kulturen og Kulturplanternes yppige Rodforgrening. Af Frugter fandtes rene Pragtexemplarer af næsten alle Agerbrugets almindelige Kulturplanter, for en stor Del ledsagede af Planer for selve Grundforbedringsarbejdet, samt Regnskaber over Afgrøder, Gjødningsanvendelse og Arbejdsudgifter. Den tyske Mosekulturs »Altmeister« Hr. T. H. Rimpau, Cunrau, gik, som det var at vente, af med Sejren i Form af første Præmie og nød den velfortjente Paaskønnelse at blive højtidelig optaget som Æresmedlem af Foreningen.

Udenfor Konkurrence, havde Bremerstationen meget Lærerigt at fremvise, som sammen med Samlingerne fra »Landwirthschaftliche Hochschule« i Berlin udgjorde den mere videnskabelige Del af Udstillingen. Man fik her Lejlighed til at se, smukt ordnede paa Væggetavler, de

vigtigste af de Planter, som bidrage til Dannelsen af Højmose og Lavmose, hvilke efter Seudtner udgjøre henholdsvis ca. 75 og 157 Plantearter, og at sammenholde Væxtbetingelserne for disse Planter med Profiler og Analyser af de to nævnte Arter Mosejord, en Undersøgelse, som er meget nyttig for at forstaa den Adskillelse, der altid gjøres i Fremgangsmaaden ved deres Kultur. Det er navnlig Dyrelivet og tildels som en mer eller mindre direkte Virkning deraf, Mineralholdigheden af det Vand, hvori Mosen er dannet, som øver en betydelig Indflydelse paa de Plantearter, af hvis Rester den bestaaer, som ogsaa paa Mosens kemiske Egenskaber og da navnlig dens Kalkindhold; saaledes ere Lavmoserne opstaaede i kalkholdigt Vand særlig af Grenmos (Hypnum) og Mniumarter, der derpaa have tjent til Voxeplads for en Mængde forskellige Halv- og Helgræsser. De saakaldte Højmoser ere derimod dannede i kalkfattigt, mest stillestaaende Vand af forskellige Arter Tørvemos (Sphagnum), som ved deres Død og Ophobning navnlig som Følge af Vandmangel give Voxeplads bl. A. for Kjøruld (Eriophorum) og forskellige Lyngarter (Erica tetralix, Calluna vulgaris o. fl.). Et Par Analyser af Fleischer over Overflade og dybere Lag af Højmose i Forbindelse med nogle Undersøgelser af samme over Lavmoser kunne tjene til at anskueliggjøre de i kemisk Henseende mest karakteristiske Forskjelligheder.

	Højmose.		Lavmose.
	nedre Lag (Møstørv)	øvre Lag (Hedetørv)	
Organiske Stoffer.....	95,55	75,67	42,89—76,19
Deri Kvælstof.....	0,68	1,19	1,72— 2,80
Mineralstoffer.....	4,45	24,33	23,81—57,11
Uopl. Stoffer (Sand, Kisel- syre, Ler).....	2,45	19,95	10,34—49,11
Kali.....	0,16	0,18	0,07— 0,10
Natron.....	0,20	0,61	— —
Kalk.....	0,38	0,35	3,62— 6,71
Magnesia.....	0,34	0,53	0,19— 0,26
Jerntveilte.....	0,41	2,03	3,38— 5,92

	Højmose.		Lavmose.
	nedre Lag (Mostørv)	øvre Lag (Hedetørv)	
Fosforsyre	0,11	0,15	0,15—0,22
Svovlsyre	0,32	0,56	0,06—1,86
Chlor.....	0,20	0,19	— —
Alt i 100 Dele Tørsubstans.			

Der viser sig her et betydelig større Indhold af Kvælstof og Kalk i Lavmosen, end i de nedre Lag af Højmosen, medens dennes øvre Lag med Hensyn til Indhold af Kvælstof og Mineralstoffer staaer som Mellemed, og Dr. Poppe forklarer dette for de Sidstes Vedkommende derved, at denne øverste Del af Højmosen paa Grund af sin langsomme Væxt og Vegetation af fremragende Hedeplanter i Tidens Løb opsamler forholdsvis meget af det af Vinden medførte Støv. Han angiver, at Hedetørven ogsaa specielt er rigere paa Kalk end Sphagnumtørv, hvilket dog ikke kan skjønnes af ovenstaaende Analyser. Dalgas anfører Analyser af 2 Hedemoser, omfattende baade øverste og dybere Lag; af disse synes den ene uafgjørende for dette Spørgsmaal, medens den anden viser betydelig mere Kalk i Hedetørven end i det dybere Lag, og et Par Analyser fra Sverig pege i samme Retning. Prof. Fleischer foreslog i sit Foredrag paa Berliner-Udstillingen, som den mest praktiske Maade, at klassificere Moserne efter deres Kalkindhold, saa meget mere som baade Kvælstofindholdet og Modenhedsgraden syntes at staa i nøje Forhold dertil¹⁾.

Det er imidlertid efter Definitionen paa Højmose og Lavmose indlysende, at der ikke kan være nogen skarp Grænse, og man vil derfor kunne træffe alle mulige

¹⁾ Som Exempel paa, at heller ikke denne Regel er uden Undtagelse, kan anføres en Analyse, som offentliggjordes af Grev Possé ved den svenske Forenings Møde i August d. A., og som viser 3,27 pCt. Kvælstof sammen med 0,85 pCt. Kalk. Samme Mose viste et mærkelig højt Indhold af Kali og Fosforsyre.

Gradationer mellem disse 2 Arter, om end ifølge Sagens Natur de typiske Former ere de langt overvejende i Areal. Prof. F. foreslog derfor som Definition for en kalkrig Mose et Kalkindhold i Tørsubstansen af over 2 pCt. og for en kalkfattig Mose af under $\frac{1}{2}$ pCt. Som Middeltal af 9 Højmosseanalyser, angivne af Dalgas, faaes ca. $1,2$ pCt. Kvælstof og $0,8$ pCt. Kalk, og som Gjennemsnit af 6 Lavmosseanalyser henholdsvis $1,8$ pCt. og $3,1$ pCt., men forøvrigt viser der sig baade her og ved talrige andre Undersøgelser saa store Variationer i Indhold af Kvælstof og Kalk, at en Analyse altid bør gaa forud for Kulturen af større Arealer.

Vil man ikke benytte de ovenfor brugte Benævnelser, synes ogsaa Navnene »Hedemose« og »Engmose« at være ret betegnende, og de anvendes i det Følgende.

Det er navnlig Mosejordens enorme Kvælstofmængde, der giver den sin Betydning som Kulturjord, en Kvælstofmængde, der ved de bedste Moser ifølge Dr. Poppe kan udgjøre $3,8$ pCt. og altsaa nærmer sig eller endog overstiger det normale for Staldgjødningen; den adskiller sig dog fra Kvælstoffet i denne ved at være i en for Planterne uoptagelig Form, idet den er bunden i indifferente, organiske Forbindelser, hvis Sammensætning man endnu ikke kjender, men hvoraf den ved Gjæring succesivt kan frigjøres. Det er derfor Hovedopgaven for enhver Mosekultur at omdanne Tørvejorden til et Medium, der foruden at yde Kulturplanterne en i fysisk Henseende god Voxeplads, med mindst mulige Driftsudgifter tildeler dem deres Behov af Kvælstof i en let optagelig Form. Det første af de for dette Formaal nødvendige Arbejder bestaaer i:

Regulering af Fugtighedsforholdene.¹⁾

Den raa Mose indeholder ofte, endog hvor den er saa fast, at man kan færdes tilfods paa den, over 90 pCt.

¹⁾ Da den egentlige Engkultur nylig er omtalt i »Landmandsblade«, har jeg udeladt, hvad der mere specielt henhører derunder.

Vand, saa at den uegentlig kan kaldes vandholdig Jord, men snarere Vand med svømmende Jordpartikler, et Forhold, der beroer paa Jordens ringe Vægtfylde (ifølge Poppe $0,2-1,37$) og porøse, svampede Bygning, og da denne, Alt iøvrigt lige, retter sig efter Modenheden, vil der gjerne med ringe Modenhed være forbundet et stort Vandindhold. Baade paa Grund af den stærke Varmebinding ved Fordampning og Vandets større Varmekapacitet er Temperaturen forholdsvis lav i en saadan Jord, og ligesom al Kulturjord kræver en passende Fugtighed, er det ved den raa Mose særlig nødvendigt at reducere Vandmængden, for at skaffe de 2 andre Gjæringsfaktorer, Luften og Varmen, Adgang. Mosens almindelig meget sure Tilstand, som Følge af det store Indhold af frie Humussyrer, kræver Udluftning, og Udskylning ved Regnvandet, ligesom den grundige Tørlægning er den første Betingelse for den atmosfæriske Lufts Adgang til de af Humusstofferne omsluttede Kvælstofforbindelser og derigjennem for disses Iltning og Omdannelse til disponibelt Plantenæringsstof. Ved Tørlægning og paafølgende Gjæring synker Mosejorden ofte ganske betydelig sammen, hvorfor man altid maa tage Hensyn hertil ved Beregning af Afvandingssystemet, og man bør altid, enten dette blot bestaaer i fri Afstrømning eller kræver Anvendelse af Maskinkraft, indrette sig paa, at Gjennemsnitsniveauet af Vandspejlet i Jordbunden hele Aaret igjennem holdes sænket 2 à 3' under Overfladen. Graden for Sammensynkningen kan kun bedømmes ved et Skjøn, der baseres dels paa Mosens Vandholdighed, dels paa dens Modenhed, Faktorer, der t. Ex. paa Grund af Ændringer i de oprindelige Afvandingsforhold ikke altid staa i et bestemt Forhold til hinanden, om end, som tidligere nævnt, de vaadeste Moser almindelig ere de mindst gjærede. Der angives almindelig i Beskrivelser af Rimpauske og hollandske Kulturer en Vandstand af 3' under Agerens Overflade i Grøfterne som det Heldigste, og da Agrene ere meget brede, hos Rimpau t. Ex. 72', tyder dette jo paa en meget stor Vandledningsevne. Gaa

vi nemlig ud fra den hos os almindelige Forudsætning, at Grundvandet aldrig maa stige højere end til $0,5$ Fod fra Overfladen, vil det angivne Forhold mellem Vandledningernes Afstand og Dybde svare til, hvad vi paa Grundlag af Prof. Coldings Forsøg anvende paa vore letteste Jorder. Ifølge de mig bekendte Exempler her i Landet har man enkelte Steder fundet sig tilfreds med Vandledninger paa 4 à $4\frac{1}{2}$ Fods Dybde og 72—96 Fods Afstand, medens man andre Steder ikke har villet nøjes med en saa svag Tørlægning; det synes nu, at der ogsaa i Tyskland hæver sig Stemmer for en større Sænkning af Vandspejlet, og Meddelelser fra Sverig gaa i samme Retning, hvad man vel paa Forhaand kunde vente. Desværre vises der ofte, hvor man anvender Maskinkraft, en misforstaaet Økonomi derved, at man, saasnart Afgrøden er fjernet, holder op at pumpe, hvorved Jorden hurtigt bliver for vaad og dækkes med Ukrudsplanter, saaledes at gavnlige Reaktionen i Jordbunden hæmmes om Efteraaret, og næste Foraarsbehandling vanskeliggjøres. Ved Regulering af Jordbundens Fugtighedstilstand er der iøvrigt at tage Hensyn til Benyttelsen som Agerjord eller permanent Græs, thi, medens i begge Tilfælde Tørlægningssystemet bør være beregnet paa samme grundige Afvanding, vil det ved Græsbrug meget ofte være nødvendigt for at vedligeholde en frodig Vegetation i den tørre Sommertid at opstemme Vandet til en større Højde end almindeligt, en Foranstaltning, som man kun undtagelsesvis vil finde Anledning til at anvende ved Sæddyrkning. Tillade Terrænforholdene ikke en saadan Rodvanding, bør man, hvis stadigt Græsleje er det bestemte Formaal, anvende mindre stærk Tørlægning.

Ved de Rimpauske Kulturer, der, som bekendt, bestaa i en Indgravning af Arealet i Agre ved aabne Grøfter, hvis Dimensioner ere beregnede paa fra Bunden at afgive det fornødne Kvantum Sand til Overdækning af Ageren med et ca. 4" tykt Lag, efter at den overliggende Tørv er planeret jævnt over Ageren, medgaaer almindelig

omtrent $\frac{1}{5}$ — $\frac{1}{4}$ af Arealet til Grøfter og udyrkede Kanter, men, selv hvor man nøjes med betydelig mindre Dimensioner, ere disse Ukrudsbeholdere til stort Besvær for Jordens Renholdelse og Behandling, foruden det direkte Jordtab, de medføre. Desuagtet er det højst sjældent, at man endnu i Tyskland har anvendt Dræning paa Mosejord og om en Melioration paa ca. 150 Tdr. Land, hvortil Planen var udstillet i Berlin, var det anført som noget næsten enestaaende, at dette Areal var drænet, skjøndt der her var saa meget mindre Fare derved, som Mosen kun var 1—3' dyb, medens idetmindste ét Dræningsarbejde af lignende Omfang og mange mindre vides at være udførte her i Landet paa saa dyb Mose, at Rørene næsten intet Sted naaede Undergrunden. Nogle paastaa, at den hurtigere Afvanding som de aabne Grøfter tilstede, er af Betydning, men navnlig synes det dog, som Frygten for Forskydning og Forstoppelse af Rørene er noget overdreven, og mange Landmænd og Kultur teknikere betragte Rørlægning som noget, man ikke bør give sig af med, medmindre man kan stole paa, at Systemet holder sig fuldstændig i Orden en Menneskealder eller mere, medens dog Dræning som al anden Bekostning i Landbruget selvfølgelig bør bygges paa et Rentabilitetsoverslag for hvert specielt Tilfælde; ofte vil dette da vise, at Dræning bør anvendes, selv om Forholdene kræve, at man maa grave Rørene op og lægge dem om efter et kortere Aaremaal. Som en Antydning af, at man dog ikke behøver at stille sig saa grumme skeptisk ligeoverfor Spørgsmaalet om Dræningens Varighed, kan anføres en Erfaring fra Hovedgaarden Aas pr. Hjørring, hvor man for 30 Aar siden paabegyndte Rørlægning af Mosejord, der senere gennemførtes paa ca. 120 Tdr. Land. Uagtet der anvendtes $1\frac{1}{2}$ " Rør og disse lagdes uden særlige Foranstaltninger paa Mosebund, er Dræningssystemet dér endnu i fuld Virksomhed. Naturligvis kan man ved Rørlægning i saadant løst Jordmon, der let gennemtrænges af Planterødder, er opfyldt af Jernforbindelser, hvoraf navnlig Jerntveiltehydrat

(brungul Jernokker) udfældes og tilstopper Ledningerne, og hvor Rørene i det Hele taget finde et mindre sikkert Leje, ikke blindt hen følge de almindelige Regler for Dræning, og navnlig bør man ikke anvende saa store samlede Systemer, men maa ved enkelte store aabne Grøfter og ofte ved direkte Udløb af selve Sugedrænene i disse lette Udskylningen og de eventuelle Reparationer af Rørledningerne, samt opspare et muligvis knapt tilstedeværende Fald for disse. At der ved de aabne Grøfters Anbringelse i Terrænet tages skjønsmot Hensyn til, at de, saavidt muligt, baade ere heldige for eventuel Opstemning af Vandet, og tillige kunne tjene til Hegn omkring Arealer af passende Størrelse for løsgaaende Kreaturer, vil under mange Forhold være af Vigtighed.

Paa Beredning af Rørenes Leje maa der anvendes en ganske særlig Omhu; den almindelige Spidsgravning og successive Afpudsning af Grøftebunden er som Regel uanvendelig, og man maa almindelig med skarpe Redskaber bredgrave næsten til fuld Dybde og foretage den sidste Afpudsning med særegne Redskaber fra oven. En Betræden af Grøftebunden maa som Alt, hvad der kan tjene til at løsrive Smaapartikler af Bund og Sider, fraaades, da det løse Materiale ikke her, som saa ofte i almindeligt Jordsmon, kan glattes ud og benyttes til Leje for Rørene, men maa skaffes fuldstændig bort, saa disse kunne lægges i den renskaarne, glatte Rende; altsammen Arbejde, som lettes betydelig ved, at Ledningerne ere korte og udmunde i aaben Grøft. Rørene maa vælges med Omhu og under Lægningen slaaes fast sammen med Læggekrogen, saa at Ledningen danner en samlet Stræng, hvoraf enkelte Rør ikke kunne trykkes ned eller tages op uden at brydes itu. Naturligvis vil det ogsaa i blød Bund være lettere at faa Rørene til at ligge fast og under iøvrigt lige Forhold forsinke deres Tilstopning, naar man anvender noget større Dimensioner; medens man saaledes ofte ved Dræning paa fast Bund benytter $\frac{5}{4}$ " Rør som Sugedræn, kan det næppe anbefales at benytte mindre end 2" Rør paa Mosebund.

Det er selvfølgelig dog ikke Meningen at anbefale Dræning paa al Slags Mose, ofte vil denne vise sig af en saadan Beskaffenhed, at det næsten er umuligt, eller at det bliver nødvendigt en Tid lang at lade den sætte sig ved Hjælp af aabne Grøfter, inden Dræning kan anvendes, men i mange Tilfælde vil man ved Anvendelse af de fornødne Forsigtighedsregler kunne anvende den med Fordel, selv under Forhold, hvor det ved første Øjekast seer lidt betænkelig ud. For de almindelige Jordarter er der anstillet Forsøg og udarbejdet Tabeller til Lettelse af Beregning af Afstanden mellem Ledningerne, men dette findes almindelig ikke for Tørvejord, og man bør da ogsaa helst selv anstille de fornødne Undersøgelser, saa meget mere, som Meningerne om denne Sag ifølge det før nævnte ere temmelig delte, hvortil Grunden vistnok maa søges i Mosernes forskellige Kapillaritet som Følge af deres forskellige Aflejring i mere eller mindre sammenhængende, uensartede Lag, forskellige Modenhed etc. Hvor Kapillariteten af en eller anden Grund er mangelfuld, bør man selvfølgelig gaa mere forsigtig tilværks med Tørlægningen, særlig hvis man ikke har det i sin Magt ved Opstemning eller Tilledning af fremmed Vand at regulere Fugtigheden. Det synes ogsaa rimeligt, at en Forstyrrelse af Mosens Struktur ved Dybdebehandling i mange Tilfælde maatte kunne virke til at forøge og regulere Kapillariteten, et Experiment, der da ogsaa virkelig er forsøgt. Som Regel maa man dog ved Planen for Tørlægningen saavidt muligt tage Hensyn til, at den hurtige Afvanding og Udluftning her er af særlig Betydning, samt at Mosejordens Evne til at opsuge store Kvantiteter Vand til en stor Højde betydelig formindsker Faren for en for stærk Tørlægning, og dette gjælder da navnlig, naar man har sørget vel for

Præparering af Overfladen.

I Modsætning til de almindelig dyrkede Jordarter, hvor Undergrundsbehandlingen spiller en meget vigtig

Rolle, drejer det sig ved Mosejorden som Regel ene og alene om Overfladebehandling, da dens særegne, ensartede Konsistens let tillader Planterøddernes Nedtrængen. Behandler man Mosejord paa almindelig Maade med Agerdyrkningsredskaberne, vil det øverste, løsnede Jordlag bringes ud af sin kapillære Forbindelse med det underliggende, vil let udtørres, blæse bort og i det Hele frembyde et meget slet Leje for Sædekornet under en periodisk Tørke om Foraaret. Om Vinteren stiller Forholdet sig ligeledes ugunstigt for Vintersæden, da Tørven paa Grund af sit Overmaal af organisk Stof og store Vandindhold paa denne Tid, ved Frostens Indvirkning undergaaer betydelige Volumenforandringer, hvorved Planterødderne let overrives. Mosejorden er tillige kold baade paa Grund af sin Kapillaritet og sin Farve, thi vel bevirker Farven om Dagen en stærkere Optagning (Absorption) af Varmen, men denne modvirkes af Varmebindingen ved Fordampning, som er betydelig paa Grund af det store Vandindhold, der eksempelvis paa dyrket Mose kan andrage 50 pCt., og om Natten virker den mørke Farve til en stærkere Udstråling (Emission). Man maa vistnok her søge den væsentlige Grund til, at Mosejorden om Foraaret lider mere af Nattefrost end almindelig Agerjord, og det i Mosedistrikter iagttagne Fænomen, at Mose dækket med Sand ikke led af Nattefrost, medens sort Mose, blandet med Sand og beliggende tæt ved Siden af, tog Skade, finder ved denne Antagelse en naturligere Forklaring end gennem de snurrige Gisninger, man kan se opstillede herom. Fleischer har ved direkte Forsøg paavist den store Forskjel i Fordampningen fra en ren Moseoverflade og fra en saadan blandet med eller dækket med Sand, idet der i første Tilfælde fordampede 40 pCt. og ved den præparerede Overflade henholdsvis 36 pCt. og 12 pCt. af den samlede Regnmængde. Som et Exempel paa Varmeforholdene kan angives en Iagttagelse af Rimpau, der gaaer ud paa, at mod Enden af Maj viste Minimumsthermometret ofte 2 Gr. C. lavere, Maximumsthermometret

derimod ofte 8 Gr. højere Temperatur paa raa end paa sanddækket Mose ganske tæt derved. Det synes derfor naturligt, at det sanddækkede Jordlags mere ensartede Varme paa en heldig Maade maa influere paa Kulturplanternes Trivsel som Helhed, om end en vis Temperaturveksel er gavnlig for Sædekornets Spiring. Disse Angivelser ere om end ikke meget udtømmende, saa dog ganske interessante som Antydning af Temperatursvingningerne, men saaledes, som de ere opstillede, er man selvfølgelig ikke berettiget til deraf at drage Slutninger om Forskjellen i Middelterperatur. Angaaende denne maa man holde sig til de nøjagtige Undersøgelser fra Bremen, der vise følgende Resultat, udtrykt i Celsius:

	i 2 Cm.s Dybde.			i 11 Cm.s Dybde.	
	Marts	April	Maj	Juni	Juli
Ren Mosejord	1,3°	7,4°	10,6°	15,4°	16,5°
Do., blandet med Sand	2,0°	8,3°	12,2°	15,9°	17,5°
Do., dækket med Sand	3,0°	9,1°	14,3°	17,1°	18,2°

Disse Forhold ere af stor Vigtighed og tjene til at forklare, at den Rimpauske Kultur stedse synes at vinde mere Tillid fremfor den hollandske, thi medens ved begge Overfladen søges præpareret ved Sandtilførsel, bestaaer den karakteristiske Forskjel netop i, at man ved den første under Behandlingen omhyggelig undgaaer en Blanding af Mosejord og Dækmateriale, og derfor aldrig pløjer dybere end ca. 3", medens man ved den hollandske »Veenkultur« blander Dæklaget sammen med den øverste Del af Tørven. — Under Overvejelsen af, ved hvor store Tørvedybder man bør anvende den rimpauske Methode i sin oprindelige Form med Optagning af Sand fra Bunden af Grofterne, bør man tage tilbørligt Hensyn til den betydelige Lettelse i Transportudgiften, som de nu disponible Markjernbaner tilstede, hvor de kunne faaes til Leje, eller hvor Arealerne ere store nok til, at en Anskaffelse lønner sig, og man vil vistnok i de fleste Tilfælde komme til det Resultat, at foretrække Dræning i Forbindelse med

Paakjørsel af Dækmaterialet. For Tykkelsen af Dæklaget har Praxis foreskrevet 4", idet Maximum dikteres af Vanskeligheden for de unge Spirer ved at finde fornøden Næring i et for tykt Lag fattigt Sand, og desuden af Bekostningen; Minimum navnlig af, hvad Agerdyrkningsredskaberne kræve at operere paa, uden at blande Tørvejord op i Dæklaget, men allerede ved dette Minimum vil en bindende Jord i for høj Grad udelukke Luften og desuden ofte frembyde Vanskelighed ved Behandlingen, medens Sand altid er tilgængeligt og bekvemt at behandle, idet Skrællepløve med 3 à 4 Plovlegemer, lette Harver, samt de almindelige Redskaber til Hakkultur udgjøre hele Apparatet. Man ønsker derfor gjerne at anvende rent Sand, naar dette kun ikke er saa fint, at det let blæser bort, men selvfølgelig er Udgiften til Transport af de uhyre Kvanta en saa dominerende Faktor, at man almindelig vil være henvist til at benytte, hvad man har nærmest, naar dette kun nogenlunde tilfredsstillende Fordringerne, blandt hvilke et overvejende Indhold af passende findelte Mineralstoffer med høj Vægtfylde maa stilles i første Række. — Ved Valget af Dækmateriale er endnu saavidt muligt at tage Hensyn til, at det ikke indeholder Plantegifter eller Stoffer, der let omdannes dertil; saaledes har Fleischer i tyske Moser paavist Svovlkis, som med Vand og Ilt danne svovlsurt Jernforilte og fri Svovlsyre. Undersøgelser herover saavel med Mosejorden som med Sandet kan lettest anstilles ved Vegetationsforsøg i Kasser eller Urtepotter; viser der sig ikke destomindre af den Grund golde Pletter i den færdige Kultur, har man det endnu i sin Magt at ophæve de skadelige Virkninger ved Tilførsel af Kalk. Ved selve Udførelsen af Sanddækningen er der, navnlig hvor man fra Grøfterne har opkastet meget raa Mosejord, at mærke, at man ofte har sporet en skadelig Virkning af en for hurtig Dækning af den raa Tørv; og det anbefales derfor almindelig at lade denne henligge nogen Tid for at blive vel udluftet. Bestemte Angivelser af Tiden kan ikke gives, da dette dels beroer

paa Vejrlig og Aarstid, dels paa forskellige andre Forhold navnlig Surhed, Modenhedsgrad og Tilstedeværelse af Plantegifter under visse Former. Da det, som nævnt, er af Vigtighed, at Mosejorden ikke blandes med Dæklaget under Behandlingen, er en nøjagtig Planering af Moseoverfladen et Arbejde, hvorpaa der ikke let kan anvendes for megen Omhu, og det maa derfor paasees, at Overfladen ikke alene er jævn, men ogsaa saavidt mulig af samme Fasthed overalt.

Der er selvfølgelig ingen Mangel paa Talangivelser af Bekostningen under forskellige Forhold, men opstillede i al Almindelighed have disse mindre Værd, og Enhver, der staaer ligeoverfor Løsningen af en bestemt Opgave, vil alligevel være nødsaget til at søge Exempler fra lignende Forhold, der i Forbindelse med tekniske Lokalundersøgelser, kemisk Analyse af Mosejord og Dækmateriale samt Forsøg i det Smaa alene ville give de fornødne Data med tilstrækkelig Paalidelighed. Man har fra forskellige Steder Exempel paa, at gode Engmoser, istandsatte paa denne Maade, have kunnet kappes med de bedste Agerjorder i Ydeevne; fra Hr. Rimpaus Gods Cunrau foreligger der Erfaring for, at disse Kulturer, uden animalsk Gødning eller Kvælstofgødning, i over 20 Aar have givet fortræffelige Afgrøder af vore almindelige Kulturplanter, selv de mest fordringsfulde, i uafbrudt Række uden Brak, og stadig tiltage i Frugtbarhed, og naar man hører om en Forrentning af endog indtil 50 pCt. af Anlægsomkostningerne ved disse Kulturer paa Engmoser og ikke meget mindre paa Hedemoser, er der jo en stor Fristelse til at blive Parthaver i en saadan Rigdomskilde, hvor dette lader sig gjøre. Erindres maa det dog, at selv om vi have Moser af lignende Beskaffenhed, er det vel ikke ganske uberettiget at nære nogen Tvivl om, at vort Klima tilsteder en saa livlig Gjæring og Omsætning af Plantenæringsstoffer i Tørven, ligesom ogsaa den fornødne Kunstgødning, om end billig, dog bliver betydelig dyrere her end i Tyskland.

Hvor man af en god Engmose ønsker at tildanne

Agerjord for den højeste Kultur, synes det, at man efter Alt, hvad der foreligger, maa give Dækkulturen Fortrinnet som den mest rentable, hvor Forholdene egne sig dertil, men ofte ville vel navnlig danske Landmænd, selv med en saadan Engmose som Operationsbasis, føle mere Trang til at udvide deres Engareal, og ofte vil dette være foreskrevet af de lokale Forhold, idet navnlig Vanskelighed ved en tilbørlig Sænkning af Vandspejlet her vil være et Moment af Betydning. Det synes i saa Fald at være en urimelig Ødselhed at paaføre 4" Sand til permanent Græsleje, og man seer da ogsaa almindelig en betydelig Reduktion i Sandtilførselen, hvor man har et saadant Formaal for Øje. Hvor tykt et Lag man bør paaføre, vil aldrig kunne angives nøjagtig for alle Forhold, da det beroer paa Mosens og navnlig paa Dækmaterialets Art, men som almindelig Regel kan man dog vistnok sige, at jo mere bindende Materialet er, desto tyndere Lag vil man kunne nøjes med indenfor visse Grænser, som synes at ligge ved $1\frac{1}{2}$ à $2\frac{1}{2}$ Tomme. Angivelserne herom lyde forskjellig, men formodentlig vil der snart blive tilvejebragt større Klarhed i den Henseende, da det er et af de Punkter, man særlig har Opmærksomheden henvendt paa. Den største Dækkultur, der, saavidt vides, er udført her i Danmark, Søborg Sø pr. Esrom, er netop foretagen med dette Maal for Øje, og om end Forholdene dér ere noget særegne paa Grund af det meget tynde Tørvelag (ca. 1 Fod) og den fortrinlige Dynd underneden, vil dette Arbejde dog i adskillige Retninger kunne bruges som Udgangspunkt for Overslag, særlig over Transportudgifter. Man har dér benyttet et Dæklag paa ca. 3", hvori saaes 6-radet Byg, som udlægges med en Blanding, i hvilken Hundegræs, Timothé, Alsikekløver, Alm. Rajgræs og Alm. Rapgræs have vist sig heldigst. Regner man Udkjørsel og Spredning af en Kubikfavn Jord til 3 Kr., vil dog et Lag paa 2" andrage en Udgift af 130 Kr. pr. Td. Land, og hvis man da paa Grund af stedlige Erfaringer har Grund til at nære Mistanke om, at det ikke vil lykkes at holde Jorden fri for Ukrudt ved et

varigt Græsleje, og man altsaa maa forvente i Løbet af faa Aar at blive stillet overfor det Alternativ at maatte nøjes med forholdsvis ringe Udbytte eller at underkaste Jorden en ordentlig Brakbehandling, efterfulgt af en ny Sandtilførsel, kan der jo være Grund til at søge en billigere Udvej eller gennem en foreløbig Kultur at prøve sig frem.

Ogsaa vil mangan Landmand være stillet saaledes, at han besidder et forholdsvis stort Areal god Mose, hvis fuldstændige Istandsættelse til Ager eller Eng paa en af ovennævnte Maader fordrer et større Kapitaludlæg, end han kan skaffe, og som han dog ønsker, saavidt hans Midler forslaa, suksessivt at forbedre og bringe i Kultur ved sin faste Arbejdskraft som et Lejlighedsarbejde. Skjøndt et saadant i mange Tilfælde tilsteder betydelig Besparelse i Udgifterne, gjælder dette dog særlig, saalænge vi ikke have faaet Mosekulturen organiseret paa en Maade, der vækker tilstrækkelig Tillid dertil, saa Ejeren kan opnaa Driftslaan og selv tør paatage sig Forrentning og Afbetaling, samt saalænge vi ikke have de fornødne kulturtekniske Etablissementer med erfaren, kyndig Ledelse, øvede Folk og tidsvarende Materiel til Raadighed. Hvor saadant er til Disposition, vil det ofte, navnlig for større, samlede Arealer vise sig, at Lejlighedsarbejde er meget dyrt Arbejde. Det bør dog bemærkes, at et særligt Materiel selvfølgelig ogsaa kan tjene Lejlighedsarbejde, navnlig forsaavidt man herved ikke alene forstaaer et Arbejde, hvis Udførelse kan vente til belejlig Tid, men ogsaa et, der saavidt muligt kan udføres til enhver Tid. Som Exempel herpaa kan anføres, at de flyttelige Markjernbaner, skjøndt deres væsentlige Fordel bestaaer i at gjøre det muligt med rimelig Bekostning at udføre Transporten af store Kvantaa paa længere Afstande, dog ogsaa have Betydning ved at tilstede en langt større Uafhængighed af Vejrlig, daarligt Føre, blød Bund etc., Forhold som gjøre, at de ogsaa ofte paa kortere Afstande ville kunne anvendes med Fordel. Dog maa man erindre, at det ved Anskaffelse af Materiel gjælder at holde sig paa den forsigtige Side; man seer jo ofte

Exempel paa, at individuel Trang til kun at benytte det bedste og nyeste fører Landmænd ind paa et i økonomisk Henseendet farlig Skraaplan, naar der ikke forud for Anskaffelsen haves ej alene Sandsynlighed, men fuldstændig Vished for dens Rentabilitet.

En Fremgangsmaade, der med forskjellige Modifikationer har udviklet sig enkelte Steder paa Engmose her i Landet, bestaaer i, at man inddeler det helst drænedes Areal i et større Antal t. Ex. 8 à 12 Skifter, hvoraf hvert Efteraar ét opbrydes, jævnes paa Frosten eller næste Foraar ved lette Harver og besaaes med Havre udlagt med en Græsblanding, hvori de varige, gode Enggræsser ere stærkt repræsenterede; og i Løbet af det første Græsaar, gjerne under Frostperioder eller i den tørre Sommertid, naar Kjørselen gjør mindst Skade, paafører man $\frac{1}{2}$ à 1" lerblandet Sand, hvis saadant findes i Nærheden, men iøvrigt gjælder det særlig her, hvor Transporten udføres med Gaardens Kjøretøjer, — helst dog med nogle bredfælgede Vippekasser som Supplement, — at Afstanden spiller en saa væsentlig Rolle, at den udelukker Valg. Man bør her ikke være altfor ængstelig for at skade den unge Grønsvær ved Kjørselen; hvor Mosen er af god Kvalitet, vel tørlagt og ikke lider følelig Mangel paa enkelte Næringsstoffer, viser Græsset en mærkelig Evne til at komme sig igjen og voxer frodig igjennem det tynde Sandlag, og dette vil, paaført paa denne Maade, vise sig at forslaa ganske godt til at fæstne Overfladen, saaledes at Græsgangen lider mindre Skade af Frosten og tilsteder Afgræsning ved Heste og Storkvæg. Har man paa denne Maade tilvejebragt en god Grønsvær, som efter Omstændighederne med det fornødne Tilskud af Kunstgødning benyttes til Slæt eller Afgræsning, kan man enten søge at vedligeholde denne ved Kunstgødning samt ved Tilførsel af Sand og Eftersaaning af Græsfrø paa de svageste Steder, eller man kan efter et af Vegetationen dikteret Aaremaal bryde Grønsværen op ved Pløjning i saa stor Dybde, som Furerne falde godt, ved lette Harver jævne Overfladen og dække Havresæden,

der almindelig vil voxe godt til, selv om Jorden er temmelig stærk. Ved næste Efteraarspløjning søger man at faa Sandet, der, hvis det er lerblandet, vil have holdt sig som et nogenlunde sluttet Lag, øverst, og besaaer atter efter fornøden Behandling med lette Harver Arealet til Udlæg med Havre. Det er selvfølgelig dog umuligt helt at undgaa en Blanding af Sandet og Tørvejorden, og da det, hvor man benytter et saa tyndt Dæklag, er af særlig Vigtighed, at dette ligger ublandet øverst, vil det altid, om end Kvantiteten efter Omstændighederne kan indskrænkes noget, være nødvendigt efter Udlæget at tilføre nyt Dækmateriale, hvorfor det som Regel er økonomisk rigtigt at udstrække Græslejets Varighed over en længere Aarrække.

Er den gamle Græsskjold opfyldt af Ukrudsplanter og saa sejt, at man ikke mener at kunne faa Jorden tilstrækkelig »muldet« til 2den Afrøde, maa man finde sig i at blande Sandet med Tørven ved Brak eller en energisk Foraarsbehandling med gjentagne Pløjninger og eventuelt Anvendelse af sværere Harver til plantede Roer eller 6radet Byg, alt eftersom de specielle Forhold kræve. En saadan Moseoverflade i passende Fugtighedstilstand gjærer ved fornuftig Behandling let, hvorfor man almindelig vil kunne nøjes med det sidste Alternativ og da atter udlægge med Havre eller Byg, hvorefter Paakjørsel af Sand, som forhen, følger i første Aars Græsleje. Paa denne Maade kan det naaes med et forholdsvis lille Kapitalforskud i Tidens Løb at tildanne en ret produktiv Jordbund, der, om den end ikke i Ydeevne kan maale sig med de førstnævnte Kulturer, særlig for en Mejerigaard yder en meget velkommen Hjælp til en Højmarksdrift, idet den med passende Tilskud af Mineralgødning afgiver sund og billig Næring for Opdræt, Heste og for selve Malkekøerne en Del af Dagen.

Som tidligere anført, kunde denne Fremgangsmaade ogsaa tænkes anvendt som Indledning, hvorved man opnaaer uden stort Offer at faa Erfaringer samlet om det foreliggende Areal's Egenskaber i forskellige Retninger t. Ex.:

Modenhed og deraf følgende Sammensynkning, Tørlægningsystemets Funktionsevne, samt eventuelt at faa Mangler afhjulpne, inden den dyrere Kultur anlægges, og der kan da maaske være Anledning til paa Grundlag af disse Erfaringer at foretage en Deling af Arealet med forskellige Kulturer som Endemaal. Den samme Fremgangsmaade vil selvfølgelig kunne benyttes, hvor Mosearealet ligger spredt mellem Højmarken, saa at man kan tildele hver af Markerne et passende Areal Mose, som da efter Omstændighederne følger Drift med Marken, hvortil det hører, men som Regel hveranden Rotation bør springes over ved dennes Opbrydning. Saadanne Forhold egne sig fortrinlig for Lejlighedsarbejde, og mange Mejerimænd ville sætte Pris paa at have et saadant Græsareal i Forbindelse med Højmarken, saa at Dyrene efter Behag kunne veksle med de forskellige Græsgange. Som Exempel paa en saadan Benyttelse kan anføres den tidligere nævnte Ejendom, Aas pr. Hjørring, hvis Ejer, Propr. J. Jensen allerede for henved en Menneskealder siden begyndte sine Mosekulturer, der stedse ere fortsatte efter de samme Hovedprinciper og med fortræffeligt Resultat.

Dækkulturen finder, som nævnt, ikke endnu stor Anvendelse paa Hedemoserne, og Forsøg af Fleischer vise bestemt, at den i alt Fald kun bør anvendes her med nogen Kritik. Det er paa de uhyre Hedemoser i Groningen og Nordvesttyskland, at henholdsvis Blandingskulturen og Brændkulturen have udviklet sig efter en større Maalestok, medens dog den sidste findes spredt overalt som det første primitive Middel til at lokke en Afgrøde frem. Ved begge benytter man sig af det øvre Lags større Mineralrigdom; har man brændt dette Lag op og fortsætter Brændingen, vindes der af det nedre Lag forholdsvis lidt Aske og ringere Afgrøde \circ : Mosen er »dødbrændt«; dog meddeler ogsaa Rimpau, at hans Engmose efter gjentagne Brændinger har viist sig »død«. Den typiske Blandingskultur, saaledes som den har udviklet sig i Holland, knyttet til et storslaaet Næt af

fortrinlige Vandveje, der gennem Hoved- og Bikanaler føre lige til de enkelte Lodder og tilstede en udstrakt Benyttelse af Fejeskarn fra Byerne og Bortsalg af Tørv, vil næppe passe for vore Forhold og finder, som det synes, kun med Modifikationer Efterligning andetsteds. Ved denne sænker man Vandspejlet i Grøften under Overfladen af den faste Undergrund, kaster paa lignende Maade som ved Kulegravning, efter at have tilvejebragt en langagtig Fordybning, det øvre Lag ($1\frac{1}{2}$ —3 Fod) af næste parallelle Strimmel ned i Bunden af denne Fordybning, hvorpaa man bortfører den underliggende Tørvemasse lige til Undergrunden for at tilberede den til Brændsel og opgraver derpaa af Undergrunden saa meget, som behøves til et Lag paa 3 à 6" over den foregaaende vel planerede Strimmel o. s. fr. Naturligvis medfører Uregelmæssigheder i Terrainet ogsaa Ændring i Fremgangsmaaden, men altid tilstræber man at faa et Par Fod Tørv, helst af det øvre forholdsvis mineralrige Lag, over den faste Undergrund og ovenpaa den velplanerede Overflade af dette et Sandlag paa ca. 4", som ved Pløjning blandes med 60 à 70 pCt. Tørv saaledes, at Overfladen af den færdige Ager kommer til at ligge ca. 3' over Vandspejlet i Grøften.

Mislykkede praktiske Forsøg saavel som Fleischers Undersøgelser have viist, at Hedemose, hvor vel den end egner sig for Blandingskulturen, dog ikke med Sikkerhed kan anvendes til Dækkultur, før den ved forudgaaende Dyrkning er undergaaet en Gjærings- og Udluftningsproces. Forsøg med Kløver og Græs gave, under iøvrigt lige Forhold, ens Resultat for Dækkultur paa tidligere dyrket Hedemose og for Blandingskultur paa raa Hedemose, men Afgrøden heraf forholdt sig til den, der naaedes af Dækkultur paa raa Hedemose omtr. som 50 : 14., hvilket viser, at det ikke er Smaating, her er Tale om, og det ligger derfor nær, at søge den heldigste Maade for en foreløbig Kultur af den raa Hedemose. Det synes os naturligst, at indlede den med en Opbrydning og Bearbejdelse ved de almindelige Agerdyrkningsredskaber, medens man i

Tyskland foretrækker en dobbelt Hakning ved særegne Haandredskaber, som i Forbindelse med Harvning gjør Jorden tilstrækkelig findelt til Lægning af Kartofler. Ofte kan dog Hedemosens Overflade være saa opfyldt af store, sejge Tuer, at en mekanisk Bearbejdelse til første Afgrøde kan være forbunden med stor Bekostning og kræve megen Tid, og det kan i saa Fald være baade forsvarligt og anbefalelsesværdigt at benytte Brænding som Hjælpemiddel, naar kun denne ikke drives for vidt. En Methode, der synes at fortjene Paaagtning under saadanne Forhold, er anvendt og beskrevet af Overførster Brünings. Efter en let Afvanding ved aabne Stikgrøfter vendes om Efteraaret de afstukne Tuer, hakkes lidt itu og fordeles sammen med Grøftedylden over Arealet, for næste Foraar, saasart de ere tørre, at brændes. Dette skeer ganske overfladeligt og, modsat de almindelige Brændingsmetoder, med Vinden, hvorved det bliver muligt for Folk med særegen, beskyttende Fodbedækning at færdes i den røgfri Vindside mellem de endnu brændende Smaaklumper for at regulere Ilden. Man tager derpaa gjerne en Boghvedeafgrøde, opriver næste Foraar ved let Harvning de Tørveklumper, som Branden har levnet, og, naar disse er tilstrækkelig tørre, foretages atter en let Brænding, Arealet besaaes igjen med Boghvede, og saaledes fortsættes, indtil man, sædvanlig efter at Operationen er gjentaget 3—5 Gange, finder Overfladen af en bekvem Beskaffenhed; hvorpaa Jorden bliver efteraarspløjet og besaaet med Rug; men hertil kræves, som overalt paa Mosejord, hvoraf man forlanger stadige og rige Afgrøder:

Forsyning med Mineralgjødning.

Det er navnlig de kalkfattige Hedemosers store Krav til Mineralgjødning, der stille dem ugunstig i Rentabilitetskonkurrencen med Lavmoserne, og dette vil selvfølgelig, Alt iøvrigt lige, gjælde i endnu højere Grad for de Egne, som ligge længst fjernede fra Gjødningskilderne. Medens Dæklagets Indhold af Plantenæringsstof i de fleste Tilfælde maa betragtes som et Moment af 2den Rang, gives der

dog Forhold, hvor en stor Rigdom af Mineralgjødningsstoffer i Dækmaterialet i Forbindelse med Fattigdom paa saadanne i Tørvn kommer til at spille en meget væsentlig Rolle; man spekulerer endog i Sverig paa at male en Feldspath med 12 pCt. Kali og forsende Pulveret til Gjødningsæmne som Erstatning for Kainit, et Forehavende, som dog foreløbig af økonomiske Grunde maa opgives. Udenfor de rent specielle Tilfælde, hvor man har et særdeles rigt Dækmateriale til Raadighed, vil det være nødvendigt at tilføre Kalk, Kali og Fosforsyre, af hvilke de 2 sidste, der, som Analyserne vise, almindelig kun findes i ringe Mængde i Tørvn, bør tilføres i samme Mængde, som de berøves Jorden ved Afgrøderne, og som de i Forhold til Kvælstof billigere Næringstoffer fra først af bør være tilstede i Overskud. Kalken spiller ogsaa i anden Henseende en vigtig Rolle, idet den tillige skal tjene til at mætte det ofte store Overskud af Humussyrer i Jordbunden og derved bidrage til at tilvejebringe et sundt Voxemedium for Kulturplanterne, saavel som for de Smaaorganismer, der ere en nødvendig Betingelse for Gjæringen og derigjennem for Kvælstofforbindelsernes Omdannelse til disponibelt Plante-næringsstof, og hvis hidtidige Udelukkelse Tørvn skylder sin Existens som saadan. Men ofte findes, som anført, i Tørvn eller i Dækmaterialet Forbindelser af Jern og Svovl, der ved den atmosfæriske Lufts Tilgang iltes under Dannelsen af fri Svovlsyre, som mættes af Kalken, og svovlsurt Jernforilte, der spaltes, idet det friblevne giftige Jernforilte iltes til uskadeligt Tveilte. Kalken maa derfor ofte gives i temmelig store Kvantiteter, og Fordelingen deraf er gjerne et af de første Tilkultiveringsarbejder, der foretages før Dækningen, hvor denne anvendes. Benytter man, som almindeligt, raa Kainit og Thomasslakker, bør man udsaa begge Dele om Efteraaret eller i det tidlige Foraar, for at de ved Sædens Lægning kunne være i en mere opløst og fordelt Tilstand i Jordbunden. For Thomasslakkernes Vedkommende følger denne Forholdsregel naturlig af den tungtopløselige Form, hvori Fosforsyren findes, og for

Kainittens af Hensynet til den store Mængde Klorforbindelser, der i en koncentreret Opløsning virke som Plantegift. Hr. Rimpau har paa sine over 20 Aar gamle Kulturer leveret Beviset for, at der i den med næsten goldt Sand dækkede Mosejord frigjøres tilstrækkeligt Kvælstof til ved uafbrudt Dyrkning og Gjødning med Kali og Fosforsyre at give rige Afgrøder af vore almindelige Kulturplanter, og kemiske Undersøgelser af Fleischer have viist, at Dæksandet bliver rigere saavel paa organisk Stof som paa disponibelt Plantenæringsstof med Kulturens Alder. Han fandt i 1000 Dele tørt Sand:

	Org. Stoffer	Kvælstof	Kali	Kalk	Fosforsyre.
Paa en 2aarig Kultur	13,50	0,29	0,37	0,70	0,17
» 12 »	48,80	1,61	1,20	5,00	0,60
» 17 »	66,59	2,67	0,61	4,77	0,65

Berigelsen af organisk Stof menes dels at maatte tilskrives formuldede Rester af Afgrøderne, dels en ufrivillig Blanding med Mosejord under Behandlingen.

Angaaende Tilvæksten af Fosforsyre og Kali opstiller Fleischer en Beregning for Jordens Indtægt og Udgift af disse Stoffer, der kan have Interesse, da den tillige illustrerer, hvad man paa Cunrau regner for en Gjennemsnitsafgrøde. Han beregner tilnærmelsesvis efter Middeltal, at en Morgen Land (6480 □ Al.) under en Rotation paa 6 Aar og med Afgrøder af

Raps	paa	10 Ctn.	Frø	og	20 Ctn.	Straa
Rug	»	12 »	Korn	»	25 »	»
Kartofler	»	120 »	Knolde			
Italiensk Rajgræs	»	50 »	Hø			
Havre	»	15 »	Korn	»	20 »	»
Ærter	»	15 »	Korn	»	20 »	»

berøves ialt ca. 117 Pd. Fosforsyre, og da der anvendes aarlig 30 Pd. eller ialt 180 Pd., bliver der et Overskud af 63 Pd. Kaliet

viser derimod 305 Pd. paa Udgiftssiden og kun 270 Pd. paa Indtægtssiden, altsaa et Underskud af 35 Pd. Hr. Rimpau har da ogsaa i Sinde herefter at forøge Kalitilførselen saaledes, at der til Havre, Rug og Blandsæd gives 4 i Stedet for 3 Ctn. Kainit, til Raps 5 i Stedet for 4 Ctn. og til Kløver, som hidtil ikke har faaet Kaligjødning, 3 Ctn. Kainit pr. Morgen.

Ligesom Sanddækket viste en større Rigdom af disponibelt Plantenæringsstof paa de ældre end paa de yngre Kulturer, var dette ogsaa Tilfældet med selve Mosegrunden. Vand, mættet med Kulsyre, opløste af 1000 Dele tør Mosejord fra den ældre Kultur 2,5 Dele Kvælstof, og af samme Kvantum, taget af en 2aarig Kultur, kun 1,6 Dele. Et lignende Forhold viste sig for Fosforsyrens Vedkommende, idet svag Eddikesyre, anvendt paa 1000 Dele tør Mosejord, gav i Opløsning for den ældre Agers Vedkommende 0,22 Dele og for den yngres 0,14 Dele. I god Overensstemmelse med disse direkte Jordbundsundersøgelser staaer det, at Fleischer ved Sammenligning af forskellige Fosforsyregjødninger som et Biresultat fandt, at Fosforsyre ikke var i Stand til at forøge Afrøden paa de gamle Kulturer, og at disse desuagtet gave betydelig mere end de nye, nemlig af Havre omtr. 500 Pd., af Byg ca. 300 Pd., og endelig af Kartoffler ca. 125 Ctn. pr. Td. Land.

Som tidligere omtalt, er det allerede ved Praxis fastslaaet, at Kvælstof som Regel ikke behøver at tilføres, men at der paa god Engmose ved vel organiseret Dækkultur frigjøres af de organiske Forbindelser i Mosejorden tilstrækkeligt Kvælstof til de rigeste Afrøder, og de foreliggende Forsøg tjene til at komplettere denne betydningsfulde Erfaring derhen, at der foruden dette endog samler sig et ganske betydeligt Overskud saavel i Mosejorden som i Dæklaget. Naar det erindres, at Kvælstoffet er omtrent 3 Gange saa dyrt som Fosforsyre og omtrent 5 Gange saa dyrt som Kali, maa man indrømme, at dette er meget vigtigt, saa vigtigt, at vi paa Basis deraf kunne sige, at af alle de Jordarter vi dyrke, er, med ganske specielle Undtagelser,

den vel kultiverede, gode Mosejord det mest rentable Omsætningsmedium for Plantenæringsstoffer i Handelsgjødningerne, eftersom det dyreste Stof helt kan udelades af disse. Benytte vi til en lidt nærmere Belysning af dette Forhold de samme Gjennemsnietsafgrøder, som Fleischer er gaaet ud fra til Opgjørelse af Balancen for Fosforsyre og Kali, og beregne vi deraf, ligesom han, ved Hjælp af Wolffs Tabeller, hvor meget Kvælstof der kan antages optaget af hver Afgrøde, ville vi finde, at dette andrager 112 Pd. pr. Td. Land som Gjennemsnit for en saadan 6aarig Rotation. Lade vi Bælgsædafgrøden ude af Betragtning, faaes ca. 86 Pd. Kvælstofforbrug aarlig pr. Td. Land, og regne vi, at de 16 Pd. optages af Atmosfærens Forbindelser, tildels som Nedslag med Regnen, bliver der dog 70 Pd. tilovers, hvilket Kvantum formodentlig vil svare til Minimum af, hvad man under normale Forhold o: paa almindelig Agerjord vilde have at tilføre, for at opnaa saadanne Afgrøder.

Skjøndt vi endnu vide altfor lidt om Kvælstoffets Statik, ville saadanne Tal dog give et ret brugbart Holdepunkt til at antyde, hvilke Værdier der spares i Udlæg til Gjødning for velkultiveret Mose, sammenlignet med almindelig Agerjord, men selvfølgelig ville disse Værdier svinge meget stærkt efter de Kvælstofkilder, der iøvrigt staa til Raadighed, lige fra det Maximum, som fremkommer, hvor hele Afgrøden sælges, og al Gjødningen maa kjøbes, indtil de Priser, man vil notere i Avlsbrug, hvor et rationelt Husdyrbrug foruden et godt Overskud kan levere Gjødningen gratis, og hvor man vel endog undertiden holder til den Formening ad denne Vej at kunne producere alt det Kvælstof, som rentabelt kan anvendes paa Agerjorden; ja — man kunde jo endog tænke sig en Mosebruger, der boede midt i et stort Moseareal, stillet saa uheldigt i den antydede Retning, at han hverken kunde sælge eller med tilbørligt Resultat benytte den Staldgjødning, som nu engang fremkom ved et Driftssystem, han af Forholdene var henvist til.

Uden at gaa nærmere ind paa de interessante og

omfattende Beregninger, som kunne opstilles over Betydningen af Mosejorden som Leverandør af Kvælstof i Staldgødningen, hvor den dyrkes sammen med et passende Areal Højmark, og hvor det dog vistnok ofte vil vise sig, at denne kan optræde som Kjøber af Kvælstoffet til en ganske antagelig Pris, maa det dog betones, at dette Moment alene selvfølgelig er et meget mangelfuldt Grundlag for en egentlig Sammenligning af Værdi mellem kultiveret Mosejord og almindelig Agerjord, naar det ikke suppleres med forskellige andre Faktorer, som ligeledes maa tillægges stor Betydning. Til Gunst for Mosejorden taler den altid plane Flade, den derved i Forbindelse med Jordens fysiske Ensartethed og store Kapillaritet betingede, ensartede Fugtighed, som med god Regulering gjør den tildels uafhængig af Nedslaget og altsaa i Forbindelse med den kemiske Ensartethed frembyder nogenlunde Sikkerhed for regelmæssige Afgroder, endvidere den lette Behandling og den særlige Evne til at udnytte billige Raafosfater, blandt hvilke jo nu Thomasslakkerne spille en dominerende Rolle. Et vigtigt Forhold, som ikke let kan vurderes i Penge, er, at man ikke behøver ved Tilførsel af Staldgødning at tage Hensyn til Mosens fysiske Tilstand, samt at man kan vælge sit Sædskifte med langt større Frihed, end almindelig Agerjord tilsteder.

Paa den anden Side staaer bl. a. som uheldige Momenter den vistnok almindelig og navnlig i vaade Aaringere Kvalitet baade af Straa og Kjærne, samt den sene Modning og som Følge deraf vanskeligere Høst, Faktorer, hvorom, saavidt vides, ikke foreligge offentlige Meddelelser fra de Rimpauske Kulturer i tilstrækkeligt Omfang, og som i Forbindelse med de øvrige lade et temmelig vidt Spillerum for Skjønnet; men dette Spillerum bliver selvfølgelig, hvor bestemte lokale Forhold ere givne, betydelig begrænset, saa at enhver Mosebruger for sig vil kunne naa nærmere til det absolut Rigtige, end dette kan angives i Almindelighed. Alt taler dog for, at Mosen under normale Forhold mest rentabelt dyrkes i Forbindelse med Højmark, og enhver Landmand, som har prøvet dette, vil ogsaa vide at sætte

Pris paa den forøgede Sikkerhed i Driften, han vinder, som Følge af de to Jordarters forskellige Forhold ligeoverfor Vejrliget.

Blandt de gunstige Momenter for Mosejorden nævnedes dens Evne til at udnytte de tungt opløselige Fosfater, hvilken vel især skyldes den rigelige Udvikling af Kulsyre under Formuldningsprocessen og navnlig for Hedemosens Vedkommende den store Rigdom paa Humussyrer. Det er atter Fleischer, der har paavist dette, uden at der dog, saavidt vides, er anstillet nogen direkte Sammenligning, hverken mellem de forskellige Mosearter eller mellem disse og Agerjord. Det vilde føre for vidt her at referere disse Undersøgelser fuldstændig, hvor interessant det end kunde være; kun skal her anføres det Resumé, som Forsøgslederen har opstillet:

- 1) Under Hensyntagen til de ved praktiske Gjødningsforsøg uundgaaelige Forsøgsfejl, berettigede Forsøgene til den Slutning, at Præcipitat og Slakker, forsaavidt de overhovedet frembragte en Forøgelse af Afgrøden, under de foreliggende Forhold have viist sig af lige Værdi, men de lade uafgjort, om ikke ved Kartofler de umiddelbart før Lægningen udstrøede Thomasslakker — i Særdeleshed, hvor de bleve anvendte i større Mængde — have havt en lidt skadelig Indvirkning.
- 2) Paa de ældre Kulturer udeblev Virkningen af Fosforsyre ved alle Forsøgsplanter.
- 3) Forsøgene viste paa det klareste, hvor vigtigt for Resultaternes Tilforladelighed det er at benytte saa mange Kontrolparceller som muligt eller i det Hele en Forsøgsordning, som tillader at støtte de Slutninger, der skulle prøves, paa et større Antal af Enkeltforsøg.

Den sidste Passus vil det være rigtigt at tage til Indtægt af Alle, der, som det jo bør anbefales, agte at prøve selv; thi hvor nyttige disse Angivelser end kunne være som Grundlag og Udgangspunkt, vil det være absolut forkasteligt blindt hen at stole paa, at de skulle slaa til

under alle Forhold hos os; selv om man mener i Tankerne at have overvejet og sammenlignet ret omhyggelig, kan der dog let komme et eller andet forstyrrende Moment ind, som i høj Grad kan svække de Slutninger, man mener sig berettiget til at drage.

Specielt for de raa Hedemosers Vedkommende, som ikke strax egne sig for Dækkulturen, giver Forsøgsstationen nogle Vink, som ikke bør lades upaaagtede. Da disse Jorder saavel som Blandingskulturerne af ovennævnte Grunde lide mere af Nattefrost, end de overdækkede Arealer, anbefales her en særegen Slags Rug »Moserug«, der udvikler sig langsomt og viser en saa stor Modstandskraft, at den ved sammenlignende Forsøg med flere andre Rugvarieteter aldeles ikke tog Skade af Frost, medens disse ganske ødelagdes. — Som første Frugt anbefales særligt Kartoffler, der kan benyttes flere Aar efter hinanden, hvis Jorden er tilstrækkelig bekvem, og tillige er en god Forfrugt for Rug, naar de tilstede en tilbørlig tidlig Saaning af denne. — Opmærksomheden henledes tillige paa, at det ikke gaaer an at sænke Vandstanden slet saa dybt her, som ved de færdige Dækkulturer, da Overfladen lettere udtørres, samt at Kartofflerne bør lægges noget senere end almindeligt, for Nattefrostens Skyld, hvilket, særlig naar de skulle efterfølges af Rug, vil kræve Anvendelsen af en Varietet med kort Voxetid. — Nødvendigt er det selvfølgelig her strax at anvende betydelige Kalkmængder (eksempelvis angives ca. 40 Ctnr. pr. Td. Land), ligesom Kvælstofgødning her ikke kan udelades. Der blev anstillet Forsøg med stigende Mængder af de 3 Hovedgødningstoffer i Form af Chilisalpeter, Thomasslakker og Kainit, og skjønt Resultatet heraf har noget mindre Betydning, hvor saadanne Forhold kun ere et Overgangsstadium i Tilkultivering, faaer det dog forøget Interesse derved, at man tildels kan betragte det som gyldigt for visse Blandingskulturer. Det viste sig, at Maximumsafgrøderne naaedes ved 100 Pd. Kali, 75 Pd. Fosforsyre og 30 Pd. Kvælstof pr. Morgen, og disse Mængder svarede ligeledes til det største Nettoudbytte. — Forsøgsstationen anbefaler sluttelig, som omtalt,

først at anvende Dækkultur paa saadan Mose, naar Overfladen ved længere Kultur med Hakfrugt o. dsl., ved Hjælp af Kunstgjødning og Kalk eller Mærgel, er passende findelt og gjæret, og at benytte den kemiske Analyse og Forsøg i det Smaa, inden man skrider til større Udgifter. Mislykkes desuagtet Forsøget med Dækkultur, har man endnu tilovers ved dybere Pløjning at tilvejebringe en passende Indblanding af Tørv i Dæklaget og dermed gaa over til Blandingskulturen.

Selv ved Moser af saadan Beskaffenhed, at man strax kan anlægge Dækkultur, anbefales det almindelig at give et Tilskud af Chilisalpeter eller Staldgjødning det første Aar, og dette synes jo ogsaa ganske rimeligt, da man ikke kan vente Gjæringen i Tørven indledet saa hurtig, at der strax kan være disponible Kvælstofforbindelser for de unge Planter. Ofte kan en iøvrigt god Mose, som har været meget vaad og sur, i Begyndelsen vise sig død, og Gjæringen, selv efter Sandlagets Paaførsel, trække mere end sædvanligt i Langdrag, og paa saadanne Steder bør man da anvende, om end kun lidet, velgjæret Staldgjødning eller Kompost. Dette har ogsaa været anbefalet for »at sætte Liv i Jorden«, og skjøndt man vel egentlig blot har tænkt sig ved Tilførselen af let disponibelt Kvælstof og ved den fysiske Indvirkning af Staldgjødning at faa Produktionen i Gang samt ved selve Afgrødens Beskygning og dens Rødders aabnende Virkning at fremskynde Gjæringen, saa kan Udtrykket vistnok forsvares endogsaa rent bogstaveligt, thi paa Bakteriologiens nuværende Standpunkt maa man vel anse det for højst sandsynligt, at de utallige Mikroorganismer, som føres ud i en velbehandlet Staldgjødning, ville inficere den raa Jord, som ved Kulturen med ét Slag er bleven i Stand til at byde dem de Livsvilkaar, de fordre. Som ofte nævnt, maa derimod en varig Anvendelse af Staldgjødning eller Kvælstofgjødning som Regel ansees for en ligesaa utilladelig Ødselhed, som det vil være utidigt at anvende Kniberi ved Brugen af Fosforsyre og Kali, der altid bør være tilstede i en Mængde, som svarer til Maximum af, hvad Aargangens Varme og

Øvrige Faktorer kunne ventes at gjøre disponibelt af Kvælstof i Tørven, og som Jorden kan bære frem i Afgrøde; thi afprutte vi Jorden 1 Krone til Kunstgjødning, kan Regningen let her stille sig saaledes, at den afprutter os 10 Kr. i Afgrøden.

Det er berettiget og rigtigt ved Overførelsen af de tyske Principer for Mosekultur paa dansk Grund ikke altfor sangvinsk at basere sin Beregning paa de glimrende Resultater, der derfra opgives, men at betænke, at det som oftest er de bedste, der berettes, medens Fristelsen ikke er saa stor til at offentliggjøre de mindre gode eller mislykkede. Men, selv om man stiller sig lidt skeptisk overfor den hele Bevægelse, synes det dog højst sandsynligt, at ogsaa hos os, ved sagkyndig Tilpasning af Fremgangsmaaden for de lokale Forhold, den gode Tørvejord kan blive en stadig rigt flydende Kvælstofkilde, som tillader os med meget ringe Driftsudgifter, let mekanisk Behandling og en forholdsvis ringe Udgift til Kunstgjødning, i en næsten uoverskuelig Aarrække at høste sikre og rige Afgrøder, som vi efter Behag kunne bortsælge fra Arealet eller benytte som Basis for Husdyrbrug og derigjennem til Forbedring af Højmarken. En stor Rigdomskilde ligger her ubenyttet, saa stor, at selv en meget ædruelig Beregning over, hvormeget der kan produceres paa vore Mosearealer, og hvormange Familier der dér kunne leve, maa vække Forbauselse. Enhver, der med de fornødne Midler tager forstandig og energisk fat paa denne Sag, vil baade tjene sig selv og sit Land paa en smuk og nyttig Maade; der foreligger allerede Exempler nok, som ere værdige til Efterligning, naar denne kun ledsages af den fornødne Kritik; den interesserede, aarvaagne og sagkyndige Iagttagelse og en flittig Brug af Blyanten og Lommebogen til Bearbejdelse og Fastholdelse af Iagttagelserne vil i hvert specielt Tilfælde, her, som i saa mange andre Forhold i Landbruget, foranledige Modifikationer i Fremgangsmaaden,

der gjøre al forudgaaende Receptskrivning til Skamme. Men ogsaa her gjælder det, at Enighed gjør stærk; den i de sidste Tider saa meget omtalte Etablering af Driftskredit turde her finde en i bogstavelig Forstand taknemlig Jordbund; mange Spørgsmaal trænge endnu til Løsning, og mange i Udlandet indvundne Erfaringer til at prøves under vore Forhold. Optaget, som han er, af den daglige Gjerning, er det besværligt eller umuligt for den praktiske Landmand stadig at opsamle de spredte Oplysninger om dette Æmne i Literaturen, Oplysninger, som dog ofte indeholde Vink af betydelig direkte Nytte, og hertil kommer endvidere, at en ikke uvæsentlig Del af det Grundlag, hvorpaa den danske Mosedyrker maa bygge, først skal skabes. Lige fra Planlægningen og Grundforbedringens Paabegyndelse fremdukker der Spørgsmaal, som han ikke ret véd, hvor han skal faa besvarede, og de spredt indvundne Erfaringer kunne kun, naar de ved Fællesarbejde behandles kritisk og offentliggjøres, tjene til i tilbørlig Grad at spare Lærepenge for Andre. Dette gjælder ogsaa efter selve Kulturens Fuldførelse, under den fortsatte Drift, som her kun er berørt; ogsaa her vil der være Trang til Forsøg og Meddelelse indbyrdes om Gjødningsanvendelse, Behandling, Redskaber, og, hvad der synes af meget stor Vigtighed, Valg af de rette Varieteter af de forskjellige Kulturplanter, en Sag, der for Mosejordens Vedkommende synes at maatte behandles ganske specielt.

Mosekulturens Udvikling er ikke gaaet regelmæssig, successivt nordpaa, den er sprungen Danmark forbi og gaaet til Sverig, hvor den har afvundet livlig Interesse, foranlediget Besøg og Præmietagning ved Udstillingen i Berlin, og, hvad mere er: den har allerede, tildels ved Statshjælp, affødt en Forening for Mosekultur med regelmæssige Meddelelser til Medlemmerne. Skulde vore Forhold være for smaa, til at noget Lignende kunde sættes i Værk her?
